

פרשת יתרו חינוך לאהבת תורה

הרב רפאל משה אלאולוף, ראש מוסדות "תורת חיים"

"יוספר משה לחתנו את כל אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים על אודת ישראל את כל התלאה אשר מצאתם בדרך ויצלם ה'" (י"ח ח')

וברש"י: "יוספר משה לחתנו למשוך את לבו לקרבו לתורה (מכילתא)".
לכאורה נראה מדברי המכילתא שהמטרה היתה להכניס אהבת תורה בלבו של יתרו, לא רק להביאו להאמין או לקבל את התורה. ויש להבין כיצד ע"י סיפורי ניסי יציאת מצרים גורם למשוך לבו לאהבת תורה. וביותר, למ"ד שיתרו בא עוד קודם מתן תורה, כיצד מושך לבו לתורה שעדיין לא ניתנה.
השפתי חכמים כתב ע"ז: "דאם לא כן למה סיפר לו הא כבר שמע הכל כדכתיב וישמע יתרו". ובאמת זו תמיהה רבתי, מה חידש משה לחותנו שעדיין לא שמע, הרי כל סיבת ביאתו של יתרו למשה היתה מחמת ששמע, כדאיתא בתחלת הפרשה: "וישמע יתרו ... את כל אשר עשה אלוקים למשה ולישראל עמו כי הוציא ה' את ישראל ממצרים", ושם ברש"י מבואר ששמע את כל הנסים שנעשו לישראל במצרים ובמדבר.
הנצי"ב מבאר שמרע"ה בא לספר ליתרו שהפורענות שבאה על המצרים לא היתה מעשה אלוקים - מידת הדין, אלא מעשה ה' - מידת הרחמים, שמידת הרחמים עצמה היא שהביאה פורענות על מצרים.
מהתבוננות בפסוקים נראה שיש עוד חילוק בין מה ששמע יתרו לבין מה שסיפר לו משה, וכמובן שהחילוק הוא בנקודת המבט על מה שקרה ולא בסיפור הדברים עצמו, שיתרו שמע מה שעשה הקב"ה למשה ולעם ישראל שהוציאם ממצרים, ואילו משה מספר לו מה שעשה הקב"ה לפרעה ולמצרים בגלל עם ישראל ועל הצלת בני"ה מהתלאות שבדרך. כלומר, יתרו נתן לבו לטובות שנעשו לישראל, ומרע"ה רצה שיתן לבו לפורענות שבאה למצרים. ויש להבין מה החילוק ומה המטרה שבהבדלים אלו שבא מרע"ה לחדד ליתרו.
עוד יש להתבונן בתגובת יתרו על סיפורי מרע"ה: "ויחד יתרו על כל הטובה אשר עשה ה' לישראל אשר הצילו מיד מצרים". אמנם קיבל את המסר שהנסים נעשו ע"י ה' - ע"י מידת הרחמים, אולם הוא שב על טענתו שהנסים נעשו לישראל כהצלה מהמצרים, ולא למצרים כנקמה וכהצלה לישראל. גם הברכה שברך יתרו את ה' היתה על כך, כדכתיב: "ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה אשר הצל את העם מתחת יד מצרים".
נראה א"כ שלא הבין את המסר העיקרי שבא מרע"ה להעביר לו.
והנה בפסוק שלאחר מכן (י"א) מבואר מהו החידוש שהתחדש ליתרו מדברי מרע"ה: "עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלקים כי בדבר אשר זדו עליהם", ותרגומו: "ארי בפתגמא דחשיבו מצראי למדן ית ישראל ביה דננון", כלומר שראה שהקב"ה דן את המצרים מידה כנגד מידה, שהעניש את המצרים באותו הדבר שבו הצרו לישראל - במים. ר' ירוחם זצוק"ל המשגיח דמיר מאריך לבאר בפסוק זה את השוני הגדול בין כל הנסים שנעשו במשך הדורות לניסי יציאת מצרים, שניסי יציאת מצרים היו למטרת "וידעו מצרים כי אני ה'", בניסי יציאת מצרים ראו באופן מיוחד את גדולת ה', במה שכחו יותר גדול מכל האלוהים. וכן מבואר בספורנו: "ובזה הורה גדולתו על כל האלוהים כי לא חשבה שום אומה שיוכל שום אל מאלהיהם שרי מעלה לשלם מידה כנגד מידה בכל דבר".
מדברי יתרו ע"פ התרגום והספורנו נראה שגדולת ה' ניכרה במיוחד במה שפעל במידה כנגד מידה. אולם הרמב"ן מדגיש נקודה נוספת, שיתרו נתן לבו לכך שהמצרים לא היו אמורים להיענש על השעבוד שהרי זו היתה גזירת השי"ת "ועבדום ועינו אותם", ומה שנענשו היה רק משום שהשי"ת יודע מחשבות לבם "אשר זדו עליהם", הנקמה היתה על זדון לבם, וזה דבר שלא מצא בשום אלהות שידע וינקום על מחשבות הלב.
ואם לעוברי רצונו כך, לעושי רצונו על אחת כמה וכמה, שלכל מעשה טוב שאדם עושה תהיה השפעה בעולם, ולא רק לפי איכות המעשה אלא גם לפי נקיות המחשבה, ולא רק על מעשה אלא גם על מחשבה טובה לבד כדאיתא בגמ' (ברכות ו.): "חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה". על כל מעשה ומחשבה משגיח הקב"ה ומשלם גמול מידה כנגד מידה. מלבד זאת, כנגד תרי"ג אברים וגידים יש בגופינו תרי"ג

מצות עשה ולא תעשה, כך שכל מצוה משפיעה ומעלה אבר או גיד שכנגדה. בפסוק שלאחר מכן (י"ב) "ויקח יתרו חתן משה עלה וזבחים לאלקים", מבארים הרמב"ן והספורנו שהיה זה לאות על קבלת עול מלכות שמים וגירות גמורה של יתרו. א"כ נראה שאכן הצליח מרע"ה לקרבו לתורה, ומה שקירבו לתורה היה ע"י שראה ענין ההשגחה הפרטית על ישראל, שניכרה בזה שמדד למצרים מידה כנגד מידה, ובכך שידע ונקם על מחשבות הלב, וראה בזה את ההשפעה הישירה של מעשי ומחשבות האדם. שמעתי מהר"ר עזריאל טאובר שליט"א מגדולי וראשוני המשפיעים בעולם התשובה, אשר עוסק רבות גם בהשבת בנים ובנות למשפחות שומרי תורה ומצוות שסרו ל"ע מן הדרך, שראה שהסיבה העיקרית לעזיבת הדת, היא מחמת שהתחנכו לתר"ג חוקים וחובות, וחסרה להם ההרגשה שכל מעשה ומחשבה שעושים יש בה קשר ישיר לרבונו של עולם, והשפעה ממשית עליהם ועל כל העולם. יתרו שמע על כל הנסים, אך עדיין לא שמע משהו מיוחד, רק שמע על נסים גדולים שנעשו לישראל שעדיין לא נשמעו על שום אלוהים. בא משה ולימדו שלא היו כאן סתם נסים גדולים לישראל, אלא נקמה במצרים מידה כנגד מידה על אודות מה שעשו לישראל. "ויחד יתרו על כל הטובה אשר עשה ה' לישראל", השמחה של יתרו היתה על הטובה שנעשתה לישראל, ולא על הנקמה במצרים שעליה נעשה בשרו חידודין חידודין (כמבואר ברש"י, ואין שני הפירושים ברש"י סותרים, אלא באין כאחד, כפי שמבאר ר' ירוחם צוק"ל), אבל קבלת עול מלכות שמים שקיבל על עצמו לא היתה נובעת משמחה זו, אלא מההבנה "עתה ידעתי כי גדול ה' וגו'", שראה את ההשגחה הפרטית והיחס לכל מעשה ומחשבה. אחד הדברים המטרידים ביותר כל הורה ומחנך הוא כיצד להקנות אהבת תורה. ללמד תורה ומצוות לא קשה כ"כ, אולם בזה לא די, בלי אהבת תורה עדיין יש פתחון פה ושלטון ליצה"ר. אבל איך ניטע בלב בנינו אהבת תורה ויראת שמים?

מפרשתינו אנו למדים שהבסיס לאהבת תורה ויר"ש הוא ע"י האמונה החושית בהשגחה פרטית הניכרת במידה כנגד מידה, ובתגמול גם על מחשבות הלב. לכן, כמה חשוב לעורר את לבם בסיפורים הממחישים ענינים אלו, כמו בסיפורי יציאת מצרים שעליהם יש מצוה מפורשת "והגדת לבנך".

ויותר מזה, עלינו להעיר ולהאיר את מציאות ה' בחיינו. ליתן לב לראות בכל מעשינו ומקרינו את השגחת ה' המיוחדת, ולא ח"ו מקרה או מזל. להתעורר מכך ולדבר על כך בכל הזדמנות באזני ילדינו, ומתוך הרגשת הקרבה להש"ת שבכל מעשה, נגיע ודאי לאהבת וחשקת התורה שמשקלה כנגד כולם, ועליה עומד העולם.